

УДК: 378.147-322+378.14+378.126

Чжан Їн

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ З КНР У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті висвітлюється методика формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України. У даному контексті автор розглядає наступні педагогічні умови: актуалізація ціннісного ставлення майбутніх учителів музики і хореографії з КНР до оволодіння етнокультурною компетентністю; створення етнотолерантного середовища в навчально-виховному процесі ВНЗ; реалізація особистісно-орієнтованого підходу в процесі формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України. Особлива увага приділена етапам, основним положенням, формам та методам, якими керувались при виборі педагогічних умов

Ключові слова: педагогічні умови, етнокультурна компетентність, форми, методи, спецкурс, фахова підготовка.

В статье освещается методика формирования этнокультурной компетентности будущих учителей музыки и хореографии с КНР в высших педагогических учебных заведениях Украины. В данном контексте автор рассматривает следующие педагогические условия: актуализация ценностного отношения будущих учителей музыки и хореографии с КНР к овладению этнокультурной компетентностью; создание этнотолерантной среды в учебно-воспитательном процессе ВУЗа; реализация личностно-ориентированного подхода в процессе формирования этнокультурной компетентности будущих учителей музыки и хореографии с КНР в высших педагогических учебных заведениях Украины. Особое внимание уделено этапам, основным положением, формам и методам, которыми руководствовались при выборе педагогических условий.

Ключевые слова: педагогические условия, этнокультурная компетентность, формы, методы, спецкурс, профессиональная подготовка.

The article highlights the methodology for the formation of the ethno-cultural competence of future teachers of music and choreography from the PRC in the higher pedagogical educational institutions of Ukraine. In this context, the author considers the following pedagogical conditions: the actualization of the value relationship of future teachers of music and choreography with the PRC to master ethno-cultural competence; creation of the environment for tolerance in the educational process of the university; realization of the person-oriented approach in the process of formation of the ethno-cultural competence of future

music teachers and choreography with the PRC in the higher pedagogical educational institutions of Ukraine. Particular attention is paid to the stages, the basic position, the forms and methods that guided the selection of pedagogical conditions. Among them: a special course «Ethnocultural foundations of the professional activity of future teachers of music and choreography from the PRC», a forum «Palette of languages and cultures», exercises, business games, multimedia presentation.

Key words: *pedagogical conditions, ethnocultural competence, forms, methods, special course, vocational training.*

У зв'язку з розвитком процесів глобалізації, питання міжкультурної взаємодії і взаєморозуміння народів набувають геополітичного характеру. Проблема загострюється в силу міграційних процесів, характерних для розвинених країн. В умовах міжкультурного обміну народів Азії, Європи, Америки виникають проблеми національної та конфесійної напруги, у зв'язку чим виникає потреба своєчасного і адекватного реагування на них. Негативні наслідки процесів глобалізації і міжнаціональних комунікацій можна коригувати введенням етнокультурного компонента у суспільну свідомість. Таким чином, формування цивілізованої етнокультурної свідомості повинно стати одним із завдань сучасної системи освіти.

Саме тому, проблема формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України є актуальною для сучасної педагогіки, теорії і практики навчання та виховання.

Дана проблема не нова. Соціально-педагогічні аспекти взаємовідношення людини з навколишнім середовищем розкриті в дослідженнях В. Бочарової, Б. Вульфою, В. Гурова, С. Дармодехіна.

Особливий інтерес для досліджуваної проблеми представляють етнопедagogічні аспекти в навчанні, вихованні та соціалізації підростаючих поколінь, відображені в роботах І. Арабова, К. Ахіярова, Х. Батчаєва, Г. Волкова, Т. Пігілової, І. Шорова, З. Цаллагової та ін. Значущими для нас були провідні положення організації полікультурної (поліетнічної) освіти, розроблені В. Борисенковою, Г. Дмитрієвим, Л. Колобовою, Н. Криловою, З. Мальковою, Г. Палаткіним, Л. Супруновою, Д. Бенксі, а також роботи Г. Гогіберідзе, В. Джашакуєва, Л. Кузнецової, Д. Латипова, В. Манджієва, Т. Солодухіної, В. Шаповалова, що відображають етнокультурний контекст в освітньому процесі.

Разом з тим, в дослідженнях вчених існує розрізненість теоретичних ідей, пов'язаних з природою і змістом поліетнічної освіти, в ході якої формується етнокультурна компетентність студентів, не виявлені умови формування етнокультурної компетентності, не визначена специфіка поліетнічного освітнього середовища.

Мета статті – висвітлити педагогічні умови формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з

КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Науковий аналіз проблеми формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР передбачає визначення низки педагогічних умов, які впливатимуть на ефективність процесу формування зазначеного утворення.

Як зазначає Е. Полат, відповідні умови забезпечують перехід властивостей речей з можливості в дійсність. Умови відображають відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує [3]. Педагогічні умови є істотним компонентом комплексу об'єктів, їх станів і взаємодій, що забезпечує існування певного явища. Умови є важливим чинником результативності, оскільки вони створюють саме те середовище, у якому досліджувані явища формуються. Ми погоджуємося з думкою В. Андрєєва, що педагогічні умови передбачають цілеспрямований відбір, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення цілей [1].

Під педагогічними умовами формування етнокультурної компетентності розуміємо сукупність зовнішніх об'єктивних обставин, що детермінують успішність цього процесу та від яких залежить рівень сформованості досліджуваного утворення у майбутнього вчителя музики і хореографії з КНР. Зазначимо, що педагогічні умови були визначені, виходячи з теоретичних основ розуміння сутності й структури феномену «етнокультурна компетентність майбутніх учителів музики і хореографії з КНР». Таким чином, ретроспективний аналіз наукової літератури з проблеми дозволив створити підґрунтя для визначення педагогічних умов формування досліджуваного феномену в майбутніх педагогів-іноземців: актуалізація ціннісного ставлення майбутніх учителів музики і хореографії з КНР до оволодіння етнокультурною компетентністю; створення етнотолерантного середовища в навчально-виховному процесі ВНЗ; реалізація особистісно-орієнтованого підходу в процесі формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Так, організовуючи першу педагогічну умову «Актуалізація ціннісного ставлення майбутніх учителів музики і хореографії з КНР до оволодіння етнокультурною компетентністю», ми виходили з того, що ціннісне ставлення є першоосною, яке визначає професійну спрямованість людини, керує її діями. Реалізуючи означену педагогічну умову, малось на меті сприяти усвідомленню студентами важливої ролі етнокультурної компетентності педагога в умовах полікультурного середовища, яка базується на принципах гуманізму та толерантності; формувати систему цінностей, які б сприяли формуванню досліджуваної компетентності, а також створити можливості, які актуалізують внутрішні мотиви майбутніх учителів музики і хореографії, формують особистісний сенс та потребу в міжкультурній комунікації, досліджуваному утворенні.

Реалізуючи означену педагогічну умову, передбачалось виявити

місце та роль етнокультурної компетентності в професійній діяльності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР, зацікавити їх у необхідності формування досліджуваного феномена. Реалізація першої умови відбувалася на заняттях зі спецкурсу «Етнокультурні основи професійної діяльності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР». Важливо зазначити, що актуалізація ціннісного ставлення студентів до оволодіння етнокультурною компетентністю охоплювала всю навчально-виховну діяльність майбутніх педагогів: заняття з фахових дисциплін, педагогічну практику, позааудиторні заняття тощо. При цьому, зміст лекційних, форми та методи роботи на практичних, семінарських заняттях та під час самостійної роботи студентів були спрямовані на послідовний розвиток в останніх усіх структурних компонентів етнокультурної компетентності.

Так, мета спецкурсу «Етнокультурні основи професійної діяльності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР» полягала в усвідомленні студентами сутності та функцій етнокультурної компетентності як важливої професійної якості особистості і діяльності вчителя музики і хореографії; збагаченні учасників експерименту теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками, необхідними для формування досліджуваного феномену. Спецкурс вирішував такі завдання: ознайомлення майбутніх учителів музики і хореографії з КНР з поняттям «етнокультурна компетентність», її структурними компонентами; стимулювання ціннісного ставлення до досліджуваного утворення; розвиток необхідних особистісних та професійних якостей студентів, що забезпечують конструктивну міжнаціональну взаємодію та трудову поведінку в неоднорідному етнокультурному середовищі, стимулювання потреби в міжкультурній комунікації; збагачення учасників експерименту теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками, необхідними для формування етнокультурної компетентності.

Лекційні заняття в експериментальних групах організовувалися з таких тем, як: «Етнокультурна компетентність: сутність поняття»; «Особливості міжкультурної комунікації»; «Профілактика міжетнічних конфліктів в шкільному колективі»; «Етнічна толерантність – провідна якість майбутнього вчителя музики і хореографії з КНР»; «Особливості українського народного музичного та танцювального мистецтва»; «Особливості китайського народного музичного та танцювального мистецтва».

На семінарських заняттях студентам пропонувалися типові та нетипові завдання, як-от: оргдіалог, евристична бесіда, семінар-аукціон, круглий стіл, написання рефератів тощо. Ці форми були спрямовані на розвиток зацікавленості студентів, створення позитивної мотивації на оволодіння етнокультурною компетентністю.

Під час реалізації спецкурсу особлива увага приділялась практичним заняттям та самостійній роботі студентів, що дозволяло майбутнім учителям музики і хореографії з КНР удосконалювати та використовувати на практиці засвоєні знання та уявлення, а також формувати нові вміння, необхідні для

оволодіння етнокультурною компетентністю. З цією метою студентам пропонувалось знайти у сучасних періодичних виданнях, довідковій літературі та використовуючи систему Інтернет інформацію про етнокультурну компетентність, та проаналізувати її; виконати вправи на розвиток здатності вести міжкультурний діалог; сформулювати основні показники, характерні для учителів, здатних до ефективного здійснення міжкультурної комунікації в неоднорідному етнокультурному середовищі; скласти власний перелік професійно та особистісно-важливих якостей педагога, необхідних для подолання міжетнічних конфліктів; виконати ділові ігри, направлені на розвиток навичок активного впливу на особистість, накопичення досвіду психологічної боротьби, психологічної усталеності в конфліктних ситуаціях та їх подолання; написати твір-есе з запропонованої тематики; створити мультимедійну презентацію «Лики толерантності»; підготувати реферат з заданої тематики та ін.

Таким чином, заняття спецкурсу сприяли усвідомленню студентами-іноземцями сутності та функцій етнокультурної компетентності як важливої професійної якості особистості і діяльності педагога; збагачували учасників експерименту теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками, необхідними для формування досліджуваної компетентності.

Другою педагогічною умовою формування концертно-виконавської компетентності студентів-інструменталістів було обрано створення етнотолерантного середовища в навчально-виховному процесі ВНЗ. Створення означеної умови ґрунтувалося на принципі позитивного відношення до культурного різноманіття, згідно з яким, на першому місці є робота не стільки над розширенням знань студентів про інші етнокультури, скільки над ставленням майбутніх педагогів до інших культур взагалі. З цією метою, в межах етнотолерантного середовища, здійснювались зустрічі студентів з іншими культурами, які передбачали відкритість та освоєння зовнішнього соціуму з запропонованими ним варіантами спілкування і діяльності, його ціннісними орієнтирами, які задають відносини, що виникають в процесі міжкультурного діалогу. Задля цього, в межах етнотолерантного середовища був розроблений комплекс заходів, орієнтованих на формування етнокультурної компетентності в учасників експерименту, набуття ними етнокультурного досвіду, навичок позитивної міжетнічної взаємодії. Запропоновані заходи передбачали оволодіння майбутніми учителями музики і хореографії з КНР найбільш стійкими проявами культури свого та інших народів. Серед них: форум «Палітра мов та культур», кураторська година «Розкажи нам про інших» з розповідями про поїздки по Україні та країнами зарубіжжя; фотовиставка «Мій світ»; круглий стіл «Ми цікаві один одному тому, що ми різні»; сторінка в університетській газеті з публікаціями учасників експерименту, що присвячені проблемам інтолерантної поведінки; виставки книг «Діалог культур», «Книга – міст між цивілізаціями».

Етнотолерантне середовище охоплювало всю навчальну діяльність студентів та базувалося на комплексній основі, включаючи всіх суб'єктів

освітнього процесу та всі компоненти середовища освітнього, а саме: навчальні заняття, педагогічну практику, заняття зі спецкурсу «Етнокультурні основи професійної діяльності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР», самостійну та дослідницьку роботу студентів, яка передбачала формування у них етнокультурної компетентності та формування ціннісного ставлення до міжкультурної взаємодії, що базується на принципах гуманізму та толерантності.

Відтак, під організацією етнотолерантного середовища у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики і хореографії з КНР ми розуміли створення єдиного інформаційного простору для поширення ідей етнокультурної толерантності, громадянської солідарності, поваги до інших народів, культур, релігій. В основу організації етнотолерантного середовища у нашому дослідженні покладені сучасні ключові позиції системи освіти: демократизація, гуманізація, гуманітаризація, пошук нетрадиційних форм і методів навчально-виховної діяльності. При цьому, для нас було важливим домогтися, щоб міжнаціональне спілкування у студентів на всіх рівнях було змістовним, та передусім переслідувало гуманістичні цілі, ідеї та переконання.

Таким чином, розуміючи етнічну толерантність як один з проявів відношень людини до людей інших культурних спільнот, створення етнотолерантного середовища у навчально-виховному процесі ВНЗ сприяло забезпеченню його суб'єктів і об'єктів ситуаціями співіснування, озброювало учасників експерименту гідними та адекватними способами дії в межах цих ситуацій. Основа етнічної толерантності, і можливий простір її динаміки знаходяться і діють, перш за все, в досвіді особистості. Саме тому, етнокультурне середовище у навчально-виховному процесі ВНЗ було направлене на набуття студентами позитивного досвіду етнічної толерантності, на створення умов, що вимагали взаємодії з представниками інших культур, а отже, сприяло формуванню етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР.

Третьою педагогічною умовою формування досліджуваного феномену у студентів виступила реалізація особистісно-орієнтованого підходу в процесі формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Аналіз наукової літератури з проблеми дав змогу дійти висновку, що формування етнокультурної компетентності можливе на принципах особистісно-орієнтованого підходу, який вимагає «відходу» від безособової та абстрактно-формальної педагогіки до педагогіки співробітництва і гуманізму, та пов'язаний з настановою сприймати кожен особистість як самостійну цінність не залежно від національності, культурної приналежності тощо. Адже лише за таких умов можливо сформувати активну моральну позицію студентів та їх психологічну готовність до терпимості в ім'я взаєморозуміння між етносами, різними соціальними та культурними групами, розвинути навички налагодження позитивної взаємодії між людьми різної культури, національної та релігійної приналежності тощо.

Мета третьої педагогічної умови полягала у: визначенні індивідуального життєвого досвіду міжетнічної взаємодії кожного учасника експериментальної групи, рівня його інтелекту, пізнавальних здібностей, інтересів, особистісних характеристик, які узгоджувались зі змістом формувального експерименту та розвивались у процесі його реалізації; формуванні позитивної мотивації майбутніх учителів музики і хореографії з КНР до пізнавальної діяльності, потреби в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні в аспекті етнокультурної компетентності, і ширше – педагогічної діяльності; формуванні в студентів культури життєдіяльності, яка виражається у позитивній етнічній ідентичності, потребі в міжкультурній комунікації, усвідомленні принципів толерантності як пріоритетних у процесі професійної взаємодії; озброєнні студентів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідними для становлення самобутнього сучасного вчителя, здатного вести конструктивний діалог з представниками інших етнічних спільнот, природою, культурою та цивілізацією в цілому.

Ключовими параметрами особистісно-орієнтованого підходу, за допомогою яких здійснювався педагогічний вплив під час формувального експерименту, були виховне середовище та виховна взаємодія. Ціль виховної взаємодії полягала в допомозі кожній особистості в її прагненні пізнати себе, розвивати здібності, професійні та особистісні якості, необхідні для формування етнокультурної компетентності. Основною характеристикою виховного середовища була його активність. Так, на заняттях зі спецкурсу, фахових дисциплін, під час позааудиторної роботи, ми намагались створити та підтримати певний рівень емоційної та інтелектуальної напруги, стимулювати зацікавлене відношення студентів до формування етнокультурної компетентності та стимулювати творчий пошук відповідей на запитання, які виникали в процесі навчально-виховної діяльності.

Для цього, на практичних заняттях ми намагались створити атмосферу психологічного комфорту, де кожен студент відчував себе впевнено, розкуто, невимушено, що допомагало всім учасникам формувального експерименту в розкритті свого особистісного потенціалу. Під час сприймання навчального матеріалу в таких умовах, спостерігалось бажання учасників експериментальної групи продовжувати діяльність, пов'язану з формуванням досліджуваного цілісного утворення, розкута поведінка (студенти вільно висловлювали свої думки, у своєму рішенні не орієнтувались на наявність або відсутність певної реакції у своїх колег).

Як відомо, етнокультурна компетентність формується в результаті вміння налагоджувати міжкультурну комунікацію, встановлювати діалог з представниками інших культурних спільнот тощо. Саме тому, під час реалізації особистісно-орієнтованого підходу, було важливим дотримання такої педагогічної взаємодії, яка б базувалась на суб'єкт-суб'єктних відносинах, тобто давала можливість перетворити позиції викладача і студента на особистісні, рівноправні, на позиції співробітництва та співтворчості.

Таким чином, за допомогою особистісно-орієнтованого підходу стає

можливим розкриття особистісного потенціалу кожного студента, що дає можливість торкнутися всіх граней його внутрішнього світу, спонукати майбутнього педагога задуматись над міжлюдськими стосунками, бачити світ очима інших людей, а отже, формувати етнокультурну компетентність.

Запропоновані педагогічні умови з формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР були покликані сприяти формуванню в студентів експериментальної групи досліджуваного феномену, під яким розуміємо необхідний рівень сформованості етнокультурних і професійних знань, умінь і навичок, розвиток особистісних якостей і здібностей, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність відповідно до національних особливостей і культурних потреб представників різних етнічних колективів. Комплекс запропонованих етнокультурних технологій дозволяє врахувати пізнавальні мотиви, індивідуальні потреби, особистісні особливості студентів та забезпечити реалізацію цілей етнокультурної підготовки, активність і пізнавальну самостійність кожного майбутнього педагога, формування його етнічної ідентичності та толерантних характеристик.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих навчальних закладах України. Перспективним необхідно вважати перенесення теоретико-методичних положень проведеного дослідження на інші галузі підготовки майбутніх педагогів, простеження індивідуальних особливостей студентів у процесі формування етнокультурної компетентності, забезпечення наступності формування етнокультурної компетентності на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев В. И. Основы профессионального творчества: Введение в ТРИЗ : [конспект лекций] / В. И. Андреев ; ред. М. М. Зиновкина. – М. : МГИУ, 2004. – 64 с.
2. Палаткина Г. В. Мультикультурное воспитание молодежи // Мультикультурное образование молодежи: принцип этнотолерантности : монография / Д. С. Батарчук, Н. М. Брытко, Е. В. Гетманская [и др.]; под ред. проф. Г. В. Палаткиной. Астрахань : Изд. дом «Астраханский университет», 2007. – С. 31.
3. Полат Е. С. Метод проектов: история и теория вопроса / Е.С. Полат // Школьные технологии. – 2006. – № 6. – С. 43–47.
4. Поштарева Т. В. Педагогические условия формирования этнокультурной компетентности и толерантности детей: монография / Т. В. Поштарева. – Ставрополь: СКИПКРО, 2005. – 112 с.
5. Шлягина Е. И. Этническая толерантность личности: опыт эмпирического исследования // Межкультурный диалог: исследования и практика / под ред. Г. У. Солдатовой, Т. Ю. Прокофьевой, Т. А. Лютой. – М., 2004. – 140 с.